

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Konflikt i den arkeologiska rekonstruktionen : en pacificerad förhistoria?

Bornfalk Back, Anders

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/2016_184

Fornvännen 2016(111):3 s. 184-191

Ingår i samla.raa.se

Konflikt i den arkeologiska rekonstruktionen: en pacificerad förhistoria?

Av Anders Bornfalk Back

Bornfalk Back, A., 2016. Konflikt i den arkeologiska rekonstruktionen: en pacificerad förhistoria? (Conflict in archaeological reconstruction: prehistory pacified?) *Fornvännen* 111. Stockholm.

This paper argues that the advancement of conflict archaeology, seen in Anglophone research since Lawrence H. Keeley's 1996 challenge, has made little impression on Swedish archaeological discourse. It offers a study of the past 20 years of research into the hillforts of the Lake Mälaren provinces and Gotland. Furthermore, an extensive review of Sweden's two major archaeological journals, dissertations, literature aimed towards archaeology students and contract archaeological publications, all published between 1996 and 2015. This survey demonstrates a severe dearth of conflict-archaeological considerations. The apparent shortage of analytical tools needed for a nuanced discussion of prehistoric conflict has resulted not only in questionable reconstructions of past societies as free of conflict. Arguably, it also poses the risk that ideas developed in an early warfare-oriented tradition (especially regarding the Late Iron Age) are reproduced without consideration of the empirical material of today.

Anders Bornfalk Back, Ärna Björkby 145, 75594 Uppsala
anders.bornfalk.back@gmail.com

Inom den engelskspråkiga arkeologin markerade andra halvan av 1990-talet början till ett nyfunnet intresse av att utforska konfliktmekanismer i förhistoriska samhällen. I takt med att arkeologer i allt större utsträckning tog hänsyn till våldet som en betydelsefull social praktik utvecklade man en fördjupad teoretisk och metodologisk medvetenhet om hur organiserad och individbaserad aggression (som krig, råder, människooffer, konflikt *inom* samhället och mellan individer etc.) kan identifieras och tolkas utifrån det arkeologiska materialet. Detta avspeglas särskilt i en rad konferenspublikationer om förhistorisk konflikt, t.ex. Carman & Harding 1999; Parker Pearson & Thorpe 2005; Ralph 2012; se även det danska initiativet Otto et al. 2006. Denna utveckling har trots tidiga ansatser uteblivit inom svensk arkeologi. De senaste årtiondena har hos oss med få (men viktiga) undantag i stället präglats av tystnad på området. Som en konsekvens saknas i da-

gens allmänna arkeologiska samtal många av de analytiska verktyg som är nödvändiga för en nyanserad diskussion om förhistorisk konflikt (som en anpassad terminologi, forskningsstrategier, metodologisk och teoretisk diskussion etc.). Ett sådant utvecklade forskningsfält bidrar inte bara till tvivelaktigt konstruerade bilder av förhistoriska samhällen som konfliktfria, utan jag vill också påstå att de ökar risken för att idéer med ursprung i en äldre »krigsorienterad» forskning (och då särskilt om den yngre järnåldern) reproduceras utan hänsyn till dagens källmaterial. Innan jag behandlar attityden till konflikt i dagens svenska arkeologi ska jag ge en snabb skiss av hur man kom att identifiera behovet av *conflict archaeology* inom den anglosaxiska forskningen (se Carman 2013 för en grundlig beskrivning).

Idén om den pacificerade förhistorien

När den amerikanska arkeologen Lawrence H.

Keeley utkom med sin *War before civilization – the myth of the peaceful savage* (1996) formulerade han en kritik mot sin arkeologiska samtid som, skulle det visa sig, många kände igen sig i. Som titeln antyder ansåg Keeley att arkeologer skolade under efterkrigstiden antingen hade ignorerat eller tonat ned betydelsen och frekvensen av krig och annat våld i den tidiga förhistorien, och därmed skapat en myt om att det var först med statsbildningen som konflikt blev en betydelsefull faktor i mänskliga relationer. Han menade att detta synsätt kunde spåras tillbaka till Rousseaus tankar om människans naturliga urtillstånd (»den ädle vilden») som utmärktes av fred och empati men sedan fördärvades i och med civilisationen (Keeley 1996, s. vii–24). Arkeologers ovilja att belysa den förhistoriska människans våldsutövning tillskrev Keeley den allmänna krigströtthet och avsky mot våld som genomsyrade västvärlden efter världskriget och det kalla kriget; antingen ignorerade man konfliktstudier helt, eller så tolkade man vapen, befästningar och skelettskador uteslutande som symboliska statusmarkörer eller hemmahörande i den rituella/ceremoniella sfären. Keeley förnekade inte värdet av dessa perspektiv men beskrev utelämnandet av föremålets krigiska funktion som en artificiell »pacifiering av förhistorien» (ibid. s. vii, 20).

War before civilization har sedan utgivningen stimulerat ett intresse för förhistorisk konflikt som redan låg i luften tack vare spektakulära nya fynd, som den neolitiska massgraven i Talheim i södra Tyskland där ett 30-tal individer påträffats med skador som för tankarna till avrättning (Parker Pearson 2005, s. 20). Därtill bidrog förmodligen den politiska utvecklingen med återkomsten av krig till Europa i och med Jugoslavien upplösning under 1990-talet, vilket kan ha påverkat tolkningsprocessen hos många arkeologer (Vandkilde 2003). Keeleys studie sträckte sig inte längre fram än till neolitikum, men den har bidragit till att liknande tendenser synliggjorts även inom exempelvis den danska efterkrigstidens bronsåldersforskning (Vandkilde 2006; 2012), samt inom dagens brittiska äldre järnåldersforskning, där diskussioner om befästningar och vapen dominerats av deras betydelse som symboliska och ideologiska attribut och sällan berört deras (ofta parallella) krigiska funktion (James 2007).

Likaså har det visat sig att den osteologiska vetenskapen har haft ett problematiskt förhållande till förhistorisk våldsutövning, då omanalyser av ben har visat att subtila tecken på våld inte alltid noterats, vilket antas bero på en outvecklad metodik kombinerad med det forskningsparadigm osteologin är en del av, där konfliktstudier försumrats (Knüsel 2005). Nyare osteologiska studier med en uttalad konfliktarkeologisk forskningsstrategi har genom exempelvis palaeodemografiska profiler (Bishop & Knüsel 2005), genusfokus (Redfern 2012) och omtolkningar (Craig et al. 2005) kunnat belysa tidigare utforskade aspekter av våldets uttryck och effekter i förhistoriska samhällen.

I takt med utvecklingen av en modern konfliktarkeologi har det blivit uppenbart att konflikt inte nödvändigtvis bör studeras som något avvikande från ett normaltillstånd, utan är en av flera andra praktiker som alla är betydelsefulla i förståelsen av allt ifrån maktstruktur och hierarki till religion, kosmologi, identitet, genus och evolution. Att inte utforska detta resulterar ofrånkomligen i ofullständiga arkeologiska rekonstruktioner. En viktig poäng är också att en konfliktarkeologisk medvetenhet inte bara kan bidra till att identifiera tidigare ouppmärksammas konflikt i det arkeologiska materialet, utan även skapa ett ramverk där övertolkningar av konfliktens närvaro eller frekvens i olika förhistoriska samhällen förhindras.

Den demilitariserade fornborgen

Det finns alltså all anledning att även i svensk forskning uppmärksamma i vilken utsträckning konfliktarkeologiska perspektiv utforskas. Frågan om hur vi i det arkeologiska källmaterialet kan identifiera olika sorters konflikt är komplicerad: om till exempel många befästningar är liktydigt med en förhöjd samhällelig våldsnivå skulle vikingatiden, som inte har speciellt mycket fortifikationer, vara närapå konfliktfri, vilket andra källor starkt talar emot (Hedenstierna-Jonson et al. 2013). Ett holistiskt angreppssätt är alltså nödvändigt där flera olika material uppmärksammas och diskuteras i relation till sin sociopolitiska kontext. Med det sagt så består det arkeologiska källmaterial som *kan* indikera närvaro, frekvens och karaktär av konflikt i första hand av vapen,

befästningar, skelettskador, bilder av olika slag samt spår av brand och annan förstörelse. I slutänden är det dock upp till uttolkaren att bedöma funktionen och värdera betydelsen och inom mitt projekt med den befästa höjdbosättningen Herrgårdsklint på östra Gotland (Bornfalk Back 2014) slogs jag tidigt av hur sällan arkeologer idag utforskar konflikt som en del av förståelsen av den mellersta järnålderns murar och vallar. Nedslag i de senaste 20 årens forskning om Mälardalsregionens och Gotlands fornborgar illustrerar detta tydligt. (Det mångskiftande begreppet fornborg omfattar i dessa studier, ibland tillsammans med andra vallanläggningar, konstruktioner med massiva murar – alltså lämningar som kan hävdas vara befästningar).

I sin avhandling från 1997 frångick Birgitta Johansen en traditionell funktionssökande tolkning och anlade ett metaforiskt perspektiv där hon såg den mellersta järnålderns fornborgar som en miniatyrisering av den vardagliga tillvaron: muren avgränsade och kontrollerade ett område likt gården och inägnorna. Hon förnekade inte att konflikt kunde vara en faktor som kan bidra till förståelsen av konstruktionerna, men utvecklade inte detta utan beskrev anläggningarna som delar av ett visuellt budskap knutet till den mytologiska världsuppfattningen och den kosmologiska ordningen (s. 143 ff).

Kerstin Cassel behandlade året därpå i sin avhandling både Gotlands flatmarksborgar och höjdborgar, där hon såg de senare inte i första hand som militära konstruktioner utan föreslog att de snarare utgjorde ett »intellektuellt försvar» uppförda i hela lokalsamhällets intresse. Hon beskrev konstruktionerna som arenor placerade vid hamnar där den gotländska befolkningen kunde interagera med det främmande som kom från havet (Cassel 1998, s. 150 ff, 181 ff), och antydde därmed ett samhälle fritt från inre spänningar där det först i mötet med främlingar kunde uppstå ett behov av försvar av någon form. Cassel menade att inte heller de förromerska flatmarksborgarna i första hand bör ses som befästningar utan som platser för rituellt gåvoutbyte och redistribution, centrala för bygdens sammanhållning (ibid. s. 148 ff).

Anna Arnberg var i sin avhandling från 2007 inne på samma spår då hon föreslog att aktiviteterna inom Gotlands flatmarksborgar utgjordes

av dels återkommande gästabad, dels järnframställning. Arnberg ansåg att det arkeologiska källmaterialet inte stöder någon fortifikatorisk tolkning av de palissadförsedda vallarna, utan såg dem i stället som symboler för det kollektiva. Uppförandet och underhållet av konstruktionerna skapade och upprätthöll relationer i de lokala samhällena (Arnberg 2007, s. 258 ff).

Två mera nyutkomna avhandlingar om Gotlands bronsålder ligger i linje med dessa resonemang där denna periods fornborgar ses som mötesplatser för en maritim social gruppering (Wehlin 2013, s. 163–181) eller som betydelsefulla avskilda områden, vissa med rituella funktioner (Runesson 2014, s. 105–114).

Åsa Wall (2002; 2003) diskuterade i sin avhandling Södermanlands romartida fornborgar genom begreppet *hägnade berg* i en strävan att se dem ur andra perspektiv än de funktionella, strategiska eller fortifikatoriska. Hon applicerade begreppet på anläggningar registrerade som såväl fornborgar, vallanläggningar och gravhägnader. Wall såg både byggandet av murarna och aktiviteterna inom dem som betydelsefulla i människornas sociala relationer och i deras uppfattning om sina mytologiska förfäder, och beskrev de hägnade bergen som delar av en mytisk geografi snarare än av ett politiskt landskap (Wall 2003, s. 9 ff, 186 ff).

Anders Carlsson (2001, s. 58 ff; 2015, s. 106) menade att oberoende av storlek hade den yngre bronsålderns murar och vallar uppe på höjder ingen fortifikatorisk funktion, utan föreslog att de är ett uttryck för en kollektivisering av berget där gemensamma rituella aktiviteter utgjorde en viktig del i kulten kring de döda. Den mellersta järnålderns hägnade berg såg Carlsson som kultplatser inom ramen för den fornnordiska mytologin där de materialiserade en ny ideologi med förebild i den romerska *limes*-mentaliteten (innanför/utanför), vilket i Skandinavien omvandlades till tankar om Midgård och Utgård (Carlsson 2005; även 2015, s. 157 ff).

Dessa studier bör ses mot bakgrund av att fornborgsforskningen länge hade präglats av en ensidig fokus på anläggningarnas tänkbara militärstrategiska kvaliteter – ibland utan hänsyn till murens dimensioner och uppbyggnad (som påpekades av Olausson 1995, s. 21 ff; se även Born-

falk Back 2016). De senaste 20 årens forskning kan därmed sägas ha fyllt ett behov av att vidga perspektiven och frångå endimensionella förklaringsmodeller. Men i sin önskan att problematisera synen på fornborgarna har den samtidigt skapat en tolkningspolarisering genom att mer eller mindre uttalat formulera ett motsatsförhållande mellan krigisk funktion och eskatologiska/sociala uttryck som jag vill mena inte behöver ha existerat. Till exempel kan viss kultutövning ha ansetts så betydelsefull att den förlades till platser som var möjliga att försvara, och en krigisk ideologi kan ha varit en av de sociala krafter som upprätthölls genom att man gemensamt byggde befästningar (jfr Kristiansen 2002 om bronsålderns svärd, som utöver en möjlig funktion som ceremoniell rekvisita faktiskt kan visas ha brukats i strid). Trots viktiga undantag, som Michael Olaussons artikel från 2009 där han diskuterar de folkvandringstida befästningarnas funktion i tidens konflikter samt deras parallella betydelse som viktiga ideologiska och symboliska manifestationer, tyder det dominerande avvisandet av, eller tystnaden om, konfliktens möjliga roll i förståelsen av förhistoriska konstruktioner med massiva murar på avsaknad av en konfliktarkeologisk medvetenhet.

Attityden till konflikt i det allmänna arkeologiska samtalet

År 1990- och 2000-talens mellansvenska fornborgsforskning representativ för attityden till konflikt i dagens svenska arkeologi i allmänhet? Den frågan kräver mer beaktande än vad denna artikels utrymme erbjuder. Inom vissa forskningsfält tycks det vara så (se t.ex. Hedenstierna-Jonson 2006, s. 22 ff; Knarrström 2015, s. 61 ff), men sannolikt skiljer sig attityderna åt från fält till fält utifrån faktorer som källmaterialets karaktär och forskningstraditionerna. För att få en åtminstone kvantitativ fingervisning om närvaron av konfliktarkeologiska perspektiv i det allmänna arkeologiska samtalet om förhistoriska samhällen har jag granskat förekomsten av orden »konflikt», »våld», »krig» och »krigföring» i abstract, register och som nyckelord/ämnesord i landets två största arkeologiska forskningstidskrifter (*Fornvännen* och *Current Swedish Archaeology*), arkeologiska avhandlingar och litteratur som riktar sig till

arkeologistudenter, samt gått igenom en större uppdragsarkeologisk publikationsserie, alla från de senaste 20 åren.

Här i *Fornvännen* har mellan åren 1996 och 2015 blott två artiklar (Fuglevik 2007; Toreld 2012) använt sig av någon av de engelska motsvarigheterna till våra termer (*conflict*, *violence*, *war*, *warfare*) i sitt abstract i ett konfliktarkeologiskt sammanhang. I *Current Swedish Archaeology* har endast Horn 2013 använt sig av något av dessa ord som nyckelord när skandinavisk förhistoria behandlats. (CSA började med nyckelord först från årgång 2001). Vid en sökning i maj 2016 på dessa ämnesord i Vitterhetsakademiens biblioteks huvudkatalog VITALIS bland svenska arkeologiska avhandlingar som behandlar skandinavisk förhistoria från 1996 fram till idag blev resultatet ett arbete: Price 2002. Det kan ju förstås med rätta hävdas att ämnesord inte alltid gör innehållet rättvisa, men de ger ändå en mätbar antydning om en studies huvudfokus. Nämnas här bör dock Charlotte Hedenstierna-Jonsons avhandling från 2006 samt *Fornvännen*-artiklarna Lingström 2009 (om ett medeltida slagfält) och Fischer et al. 2013 (om ett möjligt förhistoriskt slagfält) som viktiga bidrag, men som inte fastnade i mitt nät med de uppställda kraven på ord i abstract.

Läroböckerna *Arkeologi i Norden* 1 och 2 (Burenhult 1999; 2000) har som målsättning att presentera en samlad framställning av den förhistoriska kulturutvecklingen i Sverige och riktar sig framförallt till arkeologistudenter. Sjuettio författare bidrar med artiklar om en mängd ting inom en mångtusenårig tidsram, men varken *konflikt*, *våld*, *krig* eller *krigföring* finns i registret. Inför den nära på åtta mil långa nysträckningen av E4:an mellan Uppsala och Mehedeby undersöktes ett trettiotal lokaler av olika uppdragsarkeologiska aktörer där de större slutundersökningarna påbörjades 2000 och avslutades 2006 och berörde alla tidsperioder från mesolitikum till 1800-talet. I den omfattande publikationsserien *Arkeologi E4 Uppland – studier* (Stenbäck 2007; Notelid 2007; Göthberg 2007; Hjärthner-Holdar et al. 2007; Hjärthner-Holdar et al. 2008; Björck & Hjärthner-Holdar 2008) bidrar ett åttiotal författare med fördjupande artiklar baserade på undersökningsresultaten och avhandlar bosättningar, gravar, stensmide, religion, kultutövning, landskap,

ekonomiska strategier, geologi, djurhållning, teori och metod – medan konfliktarkeologiska perspektiv lyser med sin frånvaro.

Om denna genomgång kan tillåtas säga någonting om dagens svenska arkeologi i allmänhet blir implikationen uppenbar: antingen betraktas stora delar av den svenska förhistorien som i det närmaste konfliktfri eller så anses det av någon anledning inte angeläget att studera förhistorisk våldsutövning. Alternativt så är de analytiska verktyg som vi kan använda oss av för att identifiera organiserad och individbaserad konflikt i det arkeologiska materialet alltför trubbiga.

Det produceras som vi sett arkeologiska studier som inte fångas upp av genomgången ovan. Det år 1998 initierade projektet *Borgar och befästningar i Mellansverige 400–1100 e.Kr.* är ett betydelsefullt undantag som tidigt såg potentialen med en för 2000-talet uppdaterad konfliktarkeologi (se Holmquist-Olausson & Olausson 2009). Men att detta projekt likt andra sporadiskt förekommande studier som ändå tar konfliktarkeologisk hänsyn (t.ex. Näsman 1997; Herschend 2009) ofta begränsas till den yngre järnåldern (jfr dock Goldhahn 2009) kan ses som ett symptom på ett outvecklat forskningsfält, då de befäster den Rousseauska uppfattningen att konflikt blir relevant i mänskliga relationer först med en högre utvecklad samhällsorganisation. Här ligger dessutom en uppenbar risk att äldre uppfattningar om framför allt folkvandringstiden och vikingatiden som utpräglade våldsamma perioder reproduceras utan egentligt stöd i dagens empiriska kunskapsläge. Bristen på konfliktstudier i svensk arkeologi i allmänhet, och i forskning om årtusendena före år 1 i synnerhet, cementerar med andra ord den klassiska bilden av delar av den yngre järnåldern som – med Mårten Stenbergs ord (1964, s. 537) – »oromättad». För fastän *krig* förutsätter en högre organisatorisk formalisering, som i Skandinavien möjligen kan spåras först från och med den yngre bronsåldern (Randsborg 1995), skvallrar det arkeologiska materialet förstärkt med etnografiska data om att organiserad konflikt förekommer även i lågtekniska samhällen, ofta i form av räder och bakhåll (t.ex. Keeley 1996). Sådant måste i själva verket ha utgjort en central del av människors tillvaro fastän vi idag inte ser det som regelrätt krigföring.

En framtida svensk konfliktarkeologi

En mera omfattande analys av både tidigare och nuvarande attityder till konfliktstudier inom olika diskurser behövs. I ljuset av diskussionen ovan talar ändå mycket för att svensk arkeologi knyter an till ett vidare västerländskt forskningsparadigm där tills nyligen konfliktarkeologiska perspektiv antingen avfärdats aktivt eller helt enkelt förbisetts. Orsakerna till denna försummelse har föreslagits vara allt ifrån en outvecklad metodik till teoretiska kunskapsluckor, men även forskningsklimat, källmaterialets karaktär och moderna projiceringar på förhistoriska förhållanden tros ha spelat in (t.ex. Keeley 1996; Parker Pearson 2005; James 2011). Som genomgången av fornborgsforskningen ovan visar är en betydelsefull faktor även vilken forskningstradition arkeologen verkar i, eller kanske snarare, vilken tradition denna vänder sig emot. Den allmänna minst sagt avvaktande inställningen till studier av konflikt kan följaktligen vara ett uttryck för en tveksamhet inför ett ämne som anses höra till en passerad historieskrivning. I den tidiga arkeologiska litteraturen finner man många dramatiska beskrivningar av en till synes ständigt konfliktfylld och våldsam tillvaro. En medveten eller omedveten vilja att distansera sig från en sådan »omodern» tolkningstradition kan följaktligen ha bidragit till att indicier på konflikt i det arkeologiska materialet idag inte alltid uppfattas, eller att man väljer bort dem till förmån för andra fokus (jfr James 2007).

För att en bred konfliktarkeologisk medvetenhet ska kunna uppstå även i svensk arkeologi måste en analytisk verktygslåda utvecklas som vid sidan av metodologiska och teoretiska diskussioner även bör innehålla en anpassad begreppsapparat och uttalade forskningsstrategier. Ett sådant ramverk skulle skapa förutsättningar för en nyanserad konfliktarkeologi och därmed motverka både artificiella pacificeringar och militariseringar av olika tidsperioder. Ett nödvändigt första steg i detta arbete är dock att börja se förhistorisk konflikt som ett ämne värt att studera, och dess varierade uttryck och effekter som ett material med stor potential att berätta någonting ännu osagt om mänskliga relationer.

Referenser

- Arnberg, A., 2007. *Där människor, handling och tid möts. En studie av det förromerska landskapet på Gotland*. Stockholm studies in archaeology 42. Stockholms universitet.
- Bornfalk Back, A., 2016. Att dekonstruera en fornborg. Owe, J. (red.). *Fornborgar, höjdbosättningar – aktuell forskning. Rapport från ett seminarium hösten 2015*. Arkeologisektionen, Stockholms läns hembygdsförbund & Stockholms läns museum.
- 2014. Herrgårdsklint revisited: a fortified hill-site on Gotland. Olausson, M. (red.). *Runsa borg. Representative life on a Migration Period hilltop site – a Scandinavian perspective*. Papers from the project Runsa borg 2. Östersund.
- Bishop, A.N. & Knüsel, J.C., 2005. A palaeodemographic investigation of warfare in prehistory. I: Parker Pearson & Thorpe 2005.
- Björck, N. & Hjärthner-Holdar, E., (red.). 2008. *Mellan hav och skog. Högmossen, en stenåldersmiljö vid en skimrande strand i norra Uppland*. Arkeologi E4 – studier 6. Uppsala.
- Burenhult, G. (red.), 1999. *Arkeologi i Norden 1*. Stockholm.
- 2000. *Arkeologi i Norden 2*. Stockholm.
- Carlsson, A., 2001. *Tolkande arkeologi och svensk forntids-historia. Bronsåldern (med senneolitikum och förromerska järnåldern)*. Stockholm studies in archaeology 22. Stockholms universitet.
- 2005. Tankar kring Torsten och Torborg. Bunte, C. et al. (red.). *Arkeologi och naturvetenskap*. Symposier på Krappertups borg 6. Nyhamnsläge.
- 2015. *Tolkande arkeologi och svensk forntidshistoria: från stenålder till vikingatid*. Stockholm studies in archaeology 64. Stockholms universitet.
- Carman, J., 2013. *Archaeologies of conflict*. London.
- Carman, J. & Harding, A. (red.), 1999. *Ancient warfare: archaeological perspectives*. Stroud.
- Cassel, K., 1998. *Från grav till gård. Romersk järnålder på Gotland*. Stockholm studies in archaeology 16. Stockholms universitet.
- Craig, R., Knüsel, J.C. & Carr, G., 2005. Fragmentation, mutilation and dismemberment: an interpretation of human remains in Iron Age sites. I: Parker Pearson & Thorpe 2005.
- Fischer, S., Soulat, J. & Linton Fischer, T., 2013. Sword parts and their depositional contexts – symbols in Migration and Merovingian Period martial society. *Fornvännen* 108.
- Fuglevik, L.M., 2007. Krigsbytteofringen Illerup A: en alternativ tolkningsramme. *Fornvännen* 102.
- Göthberg, H. (red.), 2007. *Hus och bebyggelse i Uppland. Delar av förhistoriska sammanhang*. Arkeologi E4 – studier 3. Uppsala.
- Goldhahn, J., 2009. *Om krigens minnen och att minnas krig. Hvidegårdsgraven revisited # 2*. Kalmar studies in archaeology 5.
- Hedenstierna-Jonson, C., 2006. *The Birka warrior. The material culture of a martial society*. Theses and papers in scientific archaeology. Stockholms universitet.
- Hedenstierna-Jonson, C., Holmquist, L. & Olausson, M., 2013. The Viking Age paradox: continuity and discontinuity of fortifications and defense works in eastern Scandinavia. Baker, J.T. et al. (red.). *Landscapes of defence in Early Medieval Europe*. Studies in the early Middle Ages 28. Turnhout.
- Herschend, F., 2009. *The Early Iron Age in south Scandinavia. Social order in settlement and landscape*. Occasional papers in archaeology 46. Uppsala universitet.
- Hjärthner-Holdar, E., Ranheden, H. & Seiler, A. (red.), 2007. *Land och samhälle i förändring. Uppländska bygder i ett långtidsperspektiv*. Arkeologi E4 – studier 4. Uppsala.
- Hjärthner-Holdar, E., Eriksson, T. & Östling, A. (red.), 2008. *Mellan himmel och jord. Ryssgårdet, en guldskimrande bronsåldersmiljö i centrala Uppland*. Arkeologi E4 – studier 5. Uppsala.
- Holmquist-Olausson, L. & Olausson, M. (red.), 2009. *The martial society. Aspects of warriors, fortifications and social change in Scandinavia*. Theses and papers in archaeology 11. Stockholms universitet.
- Horn, C., 2013. Harm's way – an approach to change and continuity in prehistoric combat. *Current Swedish Archaeology* 21. Stockholm.
- Johansen, B., 1997. *Ormalur. Aspekter av tillvaro och landskap*. Stockholm studies in archaeology 14. Stockholms universitet.
- James, S., 2007. A bloodless past: the pacification of Early Iron Age Britain. Haselgrove, C. & Pope, R. (red.). *The Earlier Iron Age in Britain and the near continent*. Oxford.
- 2011. Interpretive archaeologies, violence and evolutionary approaches. Cochrane, E. & Gardner, A. (red.). *Evolutionary and interpretive archaeologies: a dialogue*. Walnut Creek, California.
- Keeley, L.H., 1996. *War before civilization. The myth of the peaceful savage*. Oxford & New York.
- Knarrström, B., 2015. Recension av Jeanette Varbergs bok *Fortidens slagmarker*. *Fornvännen* 110.
- Knüsel, J.C., 2005. The physical evidence of warfare – subtle stigma? I: Parker Pearson & Thorpe 2005.
- Kristiansen, K., 2002. The tale of the sword. Sword and swordfighters in Bronze Age Europe. *Oxford Journal of Archaeology* 21:4.
- Lingström, M., 2009. Fjåle myr. Arkeologiska undersökningar av slagfältet från dagarna före slaget vid Visby ringmur. *Fornvännen* 109.
- Notelid, M. (red.), 2007. *Att nå den andra sidan. Om begravning och ritual i Uppland*. Arkeologi E4 – studier 2. Uppsala.
- Näsman, U., 1997. Strategies and tactics in Migration Period defence. Nørgård Jørgensen, A. & Clausen,

- B.L. (red.). *Military aspects of Scandinavian society in a European perspective. AD 1–1300*. PNM studies in archaeology and history 2. Köpenhamn.
- Otto, T., Thrane, H. & Vandkilde, H. (red.), 2006. *Warfare and society. Archaeological and social anthropological perspectives*. Århus.
- Olausson, M., 1995. *Det inneslutna rummet. Om kultiska hägnader, fornborgar och befästa gårdar i Uppland från 1300 f.Kr. till Kristi födelse*. Skrifter 9. Byrån för arkeologiska undersökningar, Riksantikvarieämbetet, Stockholm.
- 2009. At peace with walls – fortifications and their significance AD 400–1100. Holmquist-Olausson, L. & Olausson, M. (red.). *The martial society. Aspects of warriors, fortifications and social change in Scandinavia*. Theses and papers in archaeology 11. Stockholms universitet.
- Parker Pearson, M., 2005. Warfare, violence and slavery in later prehistory: an introduction. I: Parker Pearson & Thorpe 2005.
- Parker Pearson, M. & Thorpe, I.J. (red.), 2005. *Warfare, violence and slavery in prehistory*. BAR International Series 1374. Oxford.
- Price, N.S., 2002. *The Viking way. Religion and war in late Iron Age Scandinavia*. Uppsala universitet.
- Ralph, S. (red.), 2012. *The archaeology of violence. Interdisciplinary approaches*. Albany, NY.
- Randsborg, K., 1995. *Hjortspring – warfare and sacrifice in early Europe*. Århus.
- Redfern, C.R., 2012. Violence as an aspect of the Durotriges female life course. Ralph, S. (red.). *The archaeology of violence. Interdisciplinary approaches*. Albany, NY.
- Runesson, G., 2014. *Bronsålderns bosättningsområden och boplatser på Gotland: många syns inte men finns ändå*. Stockholm studies in Archaeology 61. Stockholms universitet.
- Stenberger, M., 1964. *Det forntida Sverige*. Andra upplagan. Stockholm.
- Stenbäck, N. (red.), 2007. *Stenåldern i Uppland*. Uppdragsarkeologi och eftertanke. Arkeologi E4 – studier 1. Uppsala.
- Toreld, A., 2012. Svärd och mord – nyupptäckta hållristningsmotiv vid Medbo i Brastad socken, Bohuslän. *Fornvännen* 107.
- Vandkilde, H., 2003. Commemorative tales: archaeological responses to modern myth, politics, and war. *World Archaeology* 35. London.
- 2006. Archaeology and war: presentations of warriors and peasants in archaeological interpretations. Otto, T. et al. (red.). *Warfare and society. Archaeological and social anthropological perspectives*. Århus.
- 2012. Warfare in northern European Bronze Age societies. Ralph, S. (red.). *The archaeology of violence. Interdisciplinary approaches*. Albany, NY.
- Wall, Å., 2002. Borderline viewpoints. The Early Iron Age landscapes of hinged mountains in East Central Sweden. *Current Swedish Archaeology* 10. Stockholm.
- 2003. *De hägnade bergens landskap. Om den äldre järnåldern på Södertörn*. Stockholm studies in archaeology 27. Stockholms universitet.
- Wehlin, J., 2013. *Östersjöns skeppssättning. Monument och mötesplatser under yngre bronsåldern*. GOTARC serie B. Gothenburg Archaeological Theses 59. Göteborgs universitet.

Summary

Largely inspired by Lawrence H. Keeley's 1996 book *War Before Civilization*, the late 1990s marked the beginning of a newfound interest in prehistoric conflict in English-speaking archaeology. As a growing body of research considered both organised and inter-individual violence as important aspects of prehistoric life, a conflict-archaeological discourse developed in which the understanding of human aggression in its various forms increased.

With a few important exceptions, however, this expanded awareness has escaped Swedish research, which has in recent decades been characterised by silence on, or rejection of, conflict-archaeological perspectives. This viewpoint of mine is supported by an examination of research into the hillforts of the Lake Mälaren provinces and Gotland published in the last 20 years. It is dominated by studies advocating an ideological or cultic understanding of the various stone-wall structures, and one based on metaphorical, cosmological and mythical considerations. Conflict is rarely explored even as a possibility.

These studies should be viewed as a reaction against a research tradition which had during most of the 20th century been dominated by rather simplistic military explanations of the walled sites. But in their determination to problematise the hillfort, scholars have created a polarisation of

interpretation by (more or less explicitly) forming an opposition between martial function and eschatological/social meaning. There is no need for this as, for instance, important cultic activities may have been confined to a place which was possible to defend.

In addition, a review of the keywords and indices of the two major archaeological journals (*Fornvännen* and *Current Swedish Archaeology*), archaeological dissertations and the university textbook *Arkeologi i Norden* 1 and 2, combined with an examination of the comprehensive contract archaeological publication series *Arkeologi E4 - studier*, all of which appeared between 1996 and 2015, demonstrates an obvious dearth of conflict-archaeological perspectives. I argue that the apparent shortage of analytical tools needed for a nuanced discussion of prehistoric conflict results not only in questionable reconstructions of past societies (as free of conflict), it also threatens to perpetuate ideas developed in an early warfare-oriented tradition (especially about the Migration Period and Viking Age) without consideration of today's empirical material. My conclusion is that a sustained conflict-archaeological discourse is needed to prevent both artificial pacifications as well as militarisations of past societies.